

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ethica Symbolica E Fabularum Umbris In Veritatis Lucem Varia Ervditione Noviter evoluta

Pexenfelder, Michael

Monachii, 1675

1. Vis & laus Musicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68709)

sum hunc & admiratione profectus, statim in urbem nuntiavit: *Pastorem dormientem canere.* Concurrunt effusè tum ad pastorem sopitum, tum Orphei columnam; multitudinis compressione evertitur pila, frangitur sepulchralis urna, effunduntur cineres, solisque radiis ostenduntur vatis ossa, uti prædictum fuerat. Prædictionis fidem implevit *Sys torrens* (suum Græcis significat) qui eluvionibus Libethram urbem cum mœnibus atque tectis disjecit. Tumque demum intellectum, quisnam esset, quamquam formidandus *Porcus*, qui civitatem Libethranorum esset multaturus, ob Orphei reliquias patefactas. Bisselius ex Cœlio Rhodigino lib. 18. c. 22. Ruinarum illustrium Decade. 2. de Orpheo. Quin etiam Pausanias in Bœoticis tradit, Thracibus persuasum esse, Luscinias in nemore, ubi monumentum Orphei, cæteris ejus generis avibus & vocaliorem edere cantum & amœniorem.

Ethicè.

I. (a) Quanta vis & laus sit Musicæ documentum est Orpheus, qui non tantum hominum aures, sed etiam ferarum & volucrum; quodque mirandum magis, surdas arbores, lapides, saxa, & flumina traxit. Neque hoc duntaxat; ipsi quoque inferi ab ejus cantu pendebant, & impiorum supplicia quasi obstupefacta cessabant; Poëta canente, mollita sunt ipsius etiam Plutonis pectora:

Nesciâque humanis precibus mansuescere corda.

Ovidius graphièè de Orpheo.

Talia dicentem, nervosque ad verba moventem,
Exangues flebant animæ: nec Tantalus undam
Captavit refugam: stupuitque Ixionis orbis:
Nec carpere jecur volucres: urnisque vacarunt
Belides: inque tuo sedisti Sisyphæ saxo:
Tum primùm lacrimis victarum carmine, fama est
Eumenidum maduisse genas: nec regia conjux
Sustinet Oranti, nec qui regit ima, negare.

Non minùs eleganter Horatius lib. 3. Ode. 11.

Tu potes tigres, comitésque silvas
Ducere: & rivos celeres morari:
Cessit immanis tibi blandienti

Janitor aulæ.

S s

Cerbe-

(a) Vis & laus Musicæ.

Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter, faniésque manet

Ore trilingui

Quin & Ixion, Tityósque vultu
Risit invito, stetit urna paulum,
Sicca, dum grato Danaï puellas

Carmine mulces.

Et Maro graviter. 4. Georg.

Quin ipsæ stupuere domus, atque intima Lethi
Tartara, cœruleósque innexa crinibus angues
Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora,
Atque Ixionei vento rota constitit orbis.

Quid dici, fingique potest amplius de præstantia Musicæ, in ipsa Tartara dominantis? Omnino partem valet in omnem, numerorum & modulorum artificiosa concinnitas; quorum celeritate rapiuntur animi, tarditate torpescunt, gravitate componuntur, levitate vanescunt, aut læti, aut hilares, aut quieti, pro carminis habitu, formæque canendi. Concitandi sunt in prælia animi? Mars accenditur cantu. Revocanda ad mansuetudinem pectora? mulcentur cantu. Solvenda sunt in læticiam? relaxantur cantu. Inflectenda ad mœrorem? languescunt cantu. Percellenda metu? Dejiciuntur cantu. Iterum ad spem reducenda? eriguntur cantu. Memoratu dignum & mirum est, (placet enim has commentationes nostras etiam historica varietate condire) quod de Erico II. Daniæ Rege scribit Crantzius lib. 5. Daniæ c. 3. & Saxo (qui se demissionis causâ Grammaticum appellavit) cap. 12. Apud Ericum, cognomento *bonum*, Daniæ regem citharædus haud ignobilis, admirabiles & propè stupendos artis suæ commendabat effectus, maximeque illud ipsum, quod in humanos sensus, mentésque obtineret imperium. Rex verborum novitate percussus, qui neque vim tantam musicæ arbitraretur, continuo hominem artis specimen edere jubet, & torpentes animos ad furorem Martium, si posset, accendere. Annuit ille, & nequa nocendi causa daretur, arma omnia ex aula ferri præcipit, custodésque in atrio collocari, quò furentes, si fortè in rabiem agerentur, compesceret. Dictum, factum. Tum ille, qua plurimum valebat, canendi, ac organa & fides tangendi peritiâ: primùm quidem amarissimos, deplorantis, lamentantis, ac desperantis animæ threnos exorsus, omnium,

omnium, quotquot aderant, auditorum mentes, non stupore duntaxat, & mœrore oppressit; sed & singultus, & uberes lacrimas, flebili suo cantico expressit. Deinde adedò suaves, & mellitos cantus effudit, ut toti jactatione corporis, & saltabundi, intemperantem lætitiã proderent. Tandem verò ubi acrioribus, ac severioribus modulis intonare cœpit, continuò totis testis aulici fremere, tumultuari, arma & gladios inclamare, & in se furere conspicati sunt. Nec mora; accurrunt custodes, ut regem cum suis furentem contineant; sed ille effractis atrii foribus, arrepto ense, quatuor confodit; & ut actus in rabiem taurus, totis bacchatur ædibus. Vix tandem pulvinarium & lectorum mole undique oppressus, contineri potuit. Menti restitutus, relicto regni Procuratore filio, Hierosolymam expiandorum homicidiorum gratiã profectus, atque in Cypro defunctus est. Hæc illi Scriptorum. Et Dio, oratione 1. de regno refert, Timotheum Musicum, quoties libuerat, Alexandri Magni animum ita accendisse cantu, ut efferatus rueret in arma, iterumque emollitum, ad hilares epulas pertraxisset. Terpander, quem comesta fides suffocavit, seditionem inter Lacedæmonios concitatam, musicâ sedavit. Græci deliberaturi de rebus maximè seriis cantum *Dorium* sæpè adhibuerunt. Cassiodorus vim musicæ in morbos, longâ oratione explicat; ubi inter alia de diversis modulis, & eorum effectibus: *Dorius*, inquit, prudentiæ largitor est, & castitatis effector: *Phrygius* pugnas excitat, votum furoris inflammat: *Æolius* animi tempestates tranquillat: *Lydius* intellectum obtusis acuit, & terreno desiderio gravatis, cœlestium appetentiam inducit. Hæc Cassiodorus. Alii non nihil aliter: nam *Phrygium*, *Ionicumque* modulamen mollitiæ & lasciviæ damnant. Vide etiam Vallesium c. 28. in S. Scripturam.

Itaque vis ex concitato & iracundo placatum efficere? modulos adhibe. Præter nominatos, testis animosus Achilles, qui cum vehementissimè in Agamemnonem indignaretur, & jam animus propè in arma, vimque erumperet, citharam capiebat, sono dulci motus tumidos retundebat. Ælian. lib. 14. histor. var. Ita Theodosium Augustum ob imperatorias statuas ab Antiochenis dejectas, extrema quæque minitantem, Favianus urbis eius antistes, lugubri quodam modulatu ita mitigavit, ut Imperator ad misericordiam flexus, & injuriæ oblitus, poculum ipsum, quò in convivio utebatur, lacrimis respergeret. Sozomen. lib. 4. c. 23. Vis ex libidinoso pudicum, ex ebrioso sobrium reddere? melodiam applica; sic, memorante Plutarcho, cum Pythagoras fortè in homines ebrios tibicini adambu-

adambulantes incidisset, extemplo *Dorium* (est genus modulaminis) canere iussit, quâ cantûs mutatione ita crapulam discussit, ut corollas capite detraxerint, ad maiorem sese modestiam composituri. Idem videns juvenem quendam, libidine flagrantem ad ostium amicæ insanire, mutatis *Phrygiis* in graviores modulis, eum ad sanam mentem revocavit. Hinc eius discipuli, cum dormitum irent, aut cubito surgerent, ad placidum animi statum retinendum, cantu & Symphoniâ utebantur. Idem si quando ad iracundiam se præcipites fieri sensissent, continuo aptatis fidibus testudinem modulatè pulsabant, & quærentibus causam, ajebant, se animo mitigari. Quid quod orcinus ipse spiritus modulatu musico non fabulosè, ut Orpheus Plutonem mitigavit, sed verè dometur, & comprimatur, uti sacra historia testatur 1. Reg. 14. quando David, Jessæus juvenis, dulcedine citharæ Saulem Regem ab infessore stygio agitatam, ad quietem & malaciam mentis composuit. Apollonius Rhodius scribit, Argonautas ad fontem Lyræ Orphææ remos duxisse; pisces marinos navim *Argo*, suavitate Citharæ delinitos, secutos; eadè que heròes dissidentes reconciliatos fuisse. Quid validius musicâ? Hæc etiam labores & miseras levat ac solatur, quod argonautici remiges sunt experti. Hinc Pelignus vates lib. 4. Trist.

Hoc est cur cantet vincus quoque compede fossor,

Indocili numero cum grave mollit opus.

Cantet & innitens limosâ pondus arenæ

Adverso tardam qui vehit amne ratem.

Quique refert pariter lentos ad pectora remos,

In numerum pulsâ brachia versat aquâ.

Fessus ut incubuit baculo, saxoque resedit

Pastor, arundineo carmine mulcet oves.

Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis

Fallitur ancillæ, decipiturque labor.

Fertur & abductâ Lyræside tristis Achilles

Æmoniâ curas attenuâsse Lyrâ.

Cum traheret silvas Orpheus & dura canendo

Saxa, bis amissa conjuge mœstus erat.

Adeo Musicæ vis per aurium sensus, quasi per animæ vestibula, si quando potentiùs illapsa est, tum delicato quodam titillationis Lenocinio, mentem surripit, & miti quodam dominatu omnes affectuum fides ac chordas excitat, & pro libitu placat. Atque hoc est, quod dicatur Orpheus bestias,

bestias, ligna, lapides movisse, cursum fluminum stitisse, rauca murmura compefcuisse.

II. (b) Longè verò dulcissima est illa Musica, quæ canit intus, & efferatas animi perturbationes ad rationis numeros, velut ad harmoniam componit. Quod Macrobius observavit lib. 2. in somnio Scipionis c. 3. *Omnis, inquit, habitus anima cantibus moderatur.* Plato quoque in Timæo: *Data nobis est harmonia, non ad voluptates rationis expertes, sed ut per eam, dissonantem circuitum animarum componamus, & ad concentum sibi proprium revocemus.* Et Seneca Epist. 88. *Ad Musicum, ait, transeo, doces me, quomodo inter se acute & graves voces consonent; fac potius, quomodo animus secum meus consonet, nec consilia mea discrepent. Monstras mihi, qui sut modi flebiles: Monstra potius, quomodo inter adversa non emittam flebilem vocem.* Si Platoni credimus, corpus nostrum cithara est, citharædus est animus: cui nunc hæ, nunc illæ fides tentandæ; modò lex oculis, modò linguæ ponenda; modò aures, modò manus adstringendæ; nunc luxuriæ. nunc impatientiæ affectus ad debitam normam revocandi. Hominis christiani princeps cura est, ut quotidie citharam suorum affectuum examinet. Et jam cum iracundiâ suâ litigat, nunc invidiam reprehendit, modò suam somnolentiam extimulat, mox lætitiâ refrænât, inde tristitiâ mitigat. Semper his suis chordis oberrat, totiesque vel remittit, vel severius intendit, donec in harmoniam conspirent.

III. (c) Meritas pœnas dederunt Libethrii, homines ab omni Musarum commercio alieni, elegantiorum disciplinarum stolidissimi contemptores, Orphei & Musices ofores. Hinc à torrente, cui nomen *Sus*, cum horrido murmure, in modum porci grunniensis, superobrutus, dignum crassis auribus acroama fenserunt. Unde adagium: *indoctior Lybethrii.* *Non impediâs musicam,* monet Siracides cap. 32. quod sibi dictum putent *Misonusi*, quibus suavius tinnit æreus in loculis nummulus, aut rudentis in stabulo stridor aselli, quàm Orpheæ sonitus Citharæ, ad haram potius natis, quàm ad Lyram.

IV. (d) Orphei Lyra inter astra relata est. Cur? Quia casta, honesta, sacra cecinit. Videlicet de impiorum Gigantum clade de Herculis laboribus, Corybantum viribus, Minervæ Sacrificiis; de deorum lustrationibus, vaticiniis, auspiciis; de signis & prodigiis: de inferorum expiationibus: de motu & ratione astrorum &c. Orco quàm cœlo digniores sunt illæ lyra, citharæ, voces musicæ, quæ modulatu la-

S s 3

scivo

(b) *Virtutum concentus,* (c) *Ofores liberalium artium.* (d) *Visuperatio lascivorum cantuum.*